

יביעו שני הצדדים באופן חופשי את דיעותיהם, אזה כאיוני אזה. שאיפה לאיחוד-מחדש של הארץ, תוך הסכם בין שני העמים, כרבות הימים, "אולי לא כימי חיינו", בצורת פדרציה או תכנית אחרת. הדברים הושמעו ופורסמו בכריטניה. הכתבים של היוזמים הישראליים דיווחו עליהם בכמה שורות לעיתוניהם. מאמץ, ושולחיו בכירות, המתינו לתוצאות. הם היו משוכנעים כי אקט מהפכני זה, הפותח נתיב חדש לשלום, יביא לתגובה כלשהי מצד ממשלת ישראל. הם היו מוכנים לכך שהתגובה תהיה זהירה ומסויגת. אולם הם נדהמו מן התגובה שכאח: חוסר תגובה מוחלט. המימסד הישראלי פשוט התעלם מן העניין כולו.

התוצאה היחידה היתה הקמתה של המועצה הישראלית לחנן שלום ישראל-פלסטין, שמייסדיה * הסתמכו בפירוש על הצהרת מאמץ, וקבעו 13 עקרונות ישראליים התואמים במידה רבה את עקרונות "מיסמך מאמץ".

ההתעלמות הרועמת

ההתעלמות הרועמת של ממשלת-ישראל החלישה את תנופת יוזמתו של מאמץ, אך לא הפסיקה אותה. הראיון שנתן לפני כמה שבועות לעיתון ההולנדי, שפורסם השבוע בישראל, חוזר על אותם העקרונות בצורה מפורשת וחד-משמעית. יש להניח כי בעיקבותיו יבואו יוזמות חשר בות עוד יותר.

אין עוד ספק כי קו זה נהנה עתה מתמיכתם של יאסר עראף פאת ישראל האישים המרכזיים של אש"ף ופתח.

הסביר זאת מאמץ. לא מכבר, באוני אישיות אירופית: "עראפאת אומר כי חי ערבים יכולים לנצח את ישראל. וזוהי רק שאלה של זמן ומאמץ. אבל ניצחון כזה יהפוך את הארץ כולה לבית-קברות. עראף פאת אינו רוצה בניצחון כזה!"

לא פעם נשאל מאמץ מדוע מגיח לו עראפאת להשמיע את ההצהרות, במקום להשמיע אותן בעצמו. הרי אותם הדברים, אילו באו במישרין מפיו של ראש אש"ף, היו משפיעים הרבה יותר.

על-כך משיב מאמץ, כמו מנהיגים סלסטיניים אחרים, בנימוק פשוט והגיוני: "מה יש לנו, לפלסטינים, להציע, כשנבוא אל שולחן-הדיונים עם ממשלת-ישראל?"

"ישראל מחזיקה בכל ארצנו, ובחלק גדול של עמנו. בידיה כל הקלפים המעשיים. בידינו יש רק קלף אחד ויחידי: ההכרה של העם הפלסטיני בקיומה של מדינת-ישראל. הכרה זו תשים קץ למילי-המתהדרות בין ישראל והעולם הערבי כולו.

"אם נשים את הקלף הזה על השולחן לפני פתיחת המשא-והמתן — מה יישאר בידינו לניי המשא-ומתן עצמו?"

כיום נחשב מאמץ למומחה מס' 1 ל-ענייני ישראל בקרב אש"ף. בפגישות עם עיתונאים הוא מגלה בקיאות רבה בענייני ישראל, מכיר את הכוחות והאישים הפעילים בה, ומביע בהרחבה את השקפתו על בעיות העם היהודי. תוך כדי כך הוא מגלה התנגדות חריפה ביותר לאנטי-שמיות, שבה הוא רואה בעלת-ברית טב עית לציונות.

בין שאר דבריה-ביקורת המרים שהוא משמיע כלפי המדינות הערביות, בולטת טענתו שהם רדפו את היהודים והביאו להגירתם. "רוב היהודים האלה באו לישראל והיוקו את המדינה הלוזמת נגדנו. אבל לממשלות הערביות זה לא היה איכפת."

בקרב הדיפלומטים והמומחים בעולם, אין עוד איש ספק כי מאמץ מרכז בשם עראפאת. הם בטוחים כי בקרב, כאשר יורכב מחדש הוועד-הפועל הפלסטיני — שהוא הממשלה-בדרך — יתמנה מאמץ כחבר המוסד הזה. כאשר תקום הממשלה הפלסטינית, יהיה הוא אחד מאנשיה החשובים.

חלום

אלם נושא חלומותיו של הגבר עדין-ההליכות מג'בליה אינו מישרה רמה במדינה שתקום. יש לו חלום המציק לו יותר: לבוא ליפו ולראות את הבית שבו נולד ושבו בילה את שבע השנים המאושרות הראשונות — והאחרונות — בחייו. ירדיו מעדיים שנסטלגיה זו מבצבצת בכל שיחותיו, הוא מתלונן על הקור של לונדון, על הערסל והגשם, ומתגעגע לארץ. אשתו הירושלמית ושני ילדיו הקטנים שותפים לגעגועים אלה.

אולם מאמץ יודע שאם תקום המדינה הפלסטינית, לצד ישראל, הוא לא יחיה ביסוף, אלא בה. הוא יבקר את ביתו בג'בליה, אך יקים את ביתו תחת דגל פלסטיני.

אם יתגשם חלום זה כדרכי-שגור, ללא מרחק-ידמים נוסף, יהיה לפעיד מאמץ חלק גדול בכך.

* על מינשר-היסוד, ב'10 ביוני 1975, חתמו יוסי אמיתי, עמוס קינן ואורי אבנרי. ** מומחה אחר, אך במישור העיוני, הוא סברי גרירס, עורך-ידן צעיר שגדל בחיפה ולמד באוניברסיטה העברית, והנו מקורב לקבוצת אל-אירד. הוא נדרש לצאת מן הארץ, עבר לביירות ונמנה שם עם ראשי המרכז לעיונים פלסטיניים.

בינתיים הלך אש"ף מחיל אל חיל בזירה הפוליטית. בוועידת-הפיסגה הערבית בריבאט נחל ניצחון מזהיר. כאשר נתקבלה פה-אחד ההחלטה להכיר בו ככנציג הבילעדי של העם הפלסטיני, אף שאיש מבין שליטי-ערב לא רצה בכך. לאחר מכן הוזמן יאסר עראפאת לשאת את דברו באו"ם וזכה בקבלת-פנים דרמטית.

אודם ראשו של סעיד המאמי בלונדון לא הסתחרר מן ההצלחות. הוא נשאר מפוכח. "אם מאה מדינות יכירו בנו, וישראל לא תכיר בנו — אין זה כל ערך," אמר פעם ליריד בריטי.

מיסמך מאמץ

ה תאריך הגדול הבא בחייו של מאמץ היה ה'20 במארס 1975. אך בניגוד לתאריי ריכים הקודמים, יצר הוא הפעם עצמו את המאורע שהעניק ליום את חשיבותו.

באותו יום נפתח במועדון הליברלי-הלאומי בלונדון סמינר שנמשך שלושה ימים, בהשתתפות אישים שונים, ביניהם איש שהערבים חשבוהו (בטעות) לישראלי. בפני המורם הזה נאם סעיד המאמי נאום היסטורי, המכונה מאז "מיסמך מאמץ".

חלומות בלילה: ביתה של מיספחת מאמץ בירושלים ביפו

מעטים ידעו איך נולד מיסמך זה, שאינו למעשה "מיסמך מאמץ", אלא "מיסמך עראפאת". תחילה נועד לפירסום בטיימס, אך מסיבות שונות הוחלט לאחרי-מכן להביאו בפני הסמינר.

המיסמך הוכן בקפדנות, כמשך שבועות ארוכים, תוך התייעצויות בין מאמץ וראשי התנועה בכירות. כל מילה בו נשקלה שוב ושוב, כי בעליו ראו בו אקט מדיני ממדרגה ראשונה.

המיסמך פותח בביקורת חריפה על תולדות הציונות ותהליך הקמת ישראל. אך המסקנה המעשית היא שאין לעם הפלסטיני ברירה אלא להיות לצד המדינה הציונית, שהיא עובדה קיימת. תוך כדי כך השמיע מאמץ כמה רעיונות מהפכניים. בין השאר:

- הפסקת המאבק המזוין, אם ישותף אש"ף במשא-ומתן לשלום.
- הקמת מדינה פלסטינית בשטחים שיוחזרו עלידי ישראל, כתז צאה מהסדר שלום.
- גבולות פתוחים בין מדינת-ישראל ומדינת-פלסטין, כדי "לעודד" השפעת-הגומלין תרבותית וכלכלית.
- מתן היתר ליהודים ישראלים לחיות בפלסטין, תמורת ההיתר למיסר מתאים של ערבים פלסטיניים החוזר לישראל.
- ערובות-ביטחון למדינה הפלסטינית ולמדינת-ישראל.
- נסיגת ישראל הגבולות ה'4 ביוני 1967, כחלק מהסדר-השלום.
- פתיחת דו-שיח בין שוחרי-שלום ישראלים ופלסטיניים, שבו

* היה זה דן גילון, עיתונאי יהודי-בריטי. גילון אמנם נולד בארץ, אך עזב אותה בילדותו ואינו דובר כימעט עברית. בשעתו ירש את מקומו של ג'ון קימחי כעורך כתב"ט ציוני בלונדון.